

Μεθόδιος Ανθρακίτης η διδασκαλία του, η καταδίκη του από το Πατριαρχείο, η καύση των τετραδίων του, η αποκατάσταση.

Ο Μεθόδιος Ανθρακίτης γεννήθηκε μέσα στη δεκαετία 1650/1660 στο χωριό Καμινιάς (σημερινό όνομα Ανθρακίτης) στην περιοχή Ζαγορίου Ιωαννίνων. Σπούδασε στα Γιάννενα με διδάσκαλο φιλοσοφίας τον Ιεροδιάκονο λόγιο Γεώργιο Σουγδουρή, στην Σχολή του Εμμανουήλ Γκιούμα. Χειροτονήθηκε πρεσβύτερος και μετά από προτροπή του δασκάλου του συνεχίζει τις σπουδές του στην Βενετία, ακλουθώντας την ίδια ταυτόσημη πορεία.

Ο Μεθόδιος Ανθρακίτης ως ιερομόναχος βρέθηκε στην Βενετία για ένδεκα χρόνια (1698-1709), σπουδάζοντας Θεωρητικές επιστήμες και φιλοσοφία, διακονώντας συγχρόνως τον ορθόδοξο ναό του Αγίου Γεωργίου στη Βενετία. Προϊστάμενος του ήταν ο αμφιλεγόμενος μητροπολίτης Μελέτιος Τυπάλδος, που σχεδίαζε μυστικά την υποταγή της Ορθόδοξης κοινότητας της Βενετίας και κατ' επέκταση των Βενετικών κατακτήσεων με Ορθόδοξους πληθυσμούς στην Ρώμη. Οι Βενετοί είχαν καταλάβει την Πελοπόννησο το 1699 και έτσι ουσιαστικά και η Εκκλησιαστική υπαγωγή της ήταν εύκολα να αλλάξει. Για το λόγο αυτό θα έπρεπε να υπάρξει μια ριζική ποιμαντική και εκπαιδευτική αναβάθμιση του απλού κλήρου των ιερέων και επισκόπων που διέμεναν στα εδάφη αυτά. Έτσι θα χρειαζόταν κατάλληλοι δάσκαλοι που θα αναλάμβαναν την υλοποίησή του προγράμματος αυτού. Με το Τυπάλδο ο Μεθόδιος είχε άριστες σχέσεις, ενώ ο τελευταίος ήταν βαθύς γνώστης της πραγματείας της Ορθοδόξου αλλά και της Καθολικής Χριστιανικής Εκκλησίας.

Με την προτροπή του συνέταξε και εξέδωσε τρία έργα, που τυπώθηκαν στο τυπογραφείο του Νικολάου Γλυκύ. Το 1699 «Θεωρίαι χριστιανικαί και ψυχοφελείς νουθεσίαι εκάστω Χριστιανώ Χριστιανώ, τυπωθείσαι δια συνδρομής και δαπάνης του αιδεσιμωτάτου και ευλαβεστάτου εν ιερεύσι κυρίου Νικολάου του Συνωπίτου. Δίδοται χάριν το παρόν τοις ευσεβέσι Χριστιανοίς κλπ.», το 1707 « Επίσκεψις πνευματική, ήτοι με ποίον τρόπον χρεωστεί ο πνευματικός να επισκέπτεται τους ασθενείς, να εξετάζη την συνήδεισιν και να διορθώνη τας ψυχάς των εξομολογουμένων», και το 1708 «Βοσκός λογικών προβάτων, ήτοι, Περί του καθήκοντος τω πνευματικώ ποιμένι, και πώς δει ποιμαίνειν

το εμπιστευθέν αυτώ λογικόν ποιόνιον» . Ποιμαντικά έργα, που σε κάποια από αυτά τονίζονταν η αδιαφορία των επισκόπων για τα ποιμαντικά τους καθήκοντα, ο χρηματισμός του κλήρου προς ίδιον όφελος, ο διορισμός σε θέση ποιμένων κληρικών, που δεν είχαν τα προσόντα, αλλά πλήρωσαν για να την αποκτήσουν, οι αντικανονικότητα της τέλεσης των μυστηρίων, καθώς η ευκολία της χρήσης του αφορισμού από τους επισκόπους κατά το δοκούν. Τις ίδιες απόψεις είχε και ο Τυπάλδος . Τα έργα αυτά του Ανθρακίτη είχε σκοπό να τα χρησιμοποιήσει για να δημοσιοποιήσει το πρόβλημα και να δικαιολογήσει τον σκοπό που είχε, την αναδιάρθρωση της λειτουργία της Ορθόδοξης εκκλησίας. Οι σχεδιασμοί του Τυπάλδου σε καμιά περίπτωση δεν είχαν την έκκριση του Πατριαρχείου Κων/ πόλεως. Συγκυρίες και διπλωματικές πιέσεις θα ναυαγήσουν τα σχέδια του Τυπάλδου που καθαιρείτε από το Πατριαρχείο το 1712 και πεθαίνει την επόμενη χρονιά το 1713. Οι Ενετικές κατακτήσεις στην Πελοπόννησο χάνονται τελειωτικά το 1718 μετά διαδοχικές ήττες από τους Οθωμανούς.

Ο υφιστάμενος του Τυπάλδου, Μεθόδιος Ανθρακίτης το 1708 θα αναχωρήσει αρκετά χρόνια πριν τις προσπάθειες υλοποίησης του σχεδιασμού του Τυπάλδου, πρώτα για τα Γιάννενα και ύστερα ως διδάσκαλος στην εκκλησιαστική σχολή της Καστοριάς (Σχολή Ιερών Γραμμάτων). Το 1710 καλείται να αναλάβει την διεύθυνση της Σχολής Κυρίτζη στην ίδια πόλη, όπου διδάσκει Μαθηματικά «Στοιχείων του Ευκλείδη, Σφαιρικών κατά Θεοδόσιον, Γεωμετρίας θεωρητικής και πρακτικής, χρήσεως των γεωμετρικών οργάνων, εις Μηκομετρίαν και Υψομετρίαν, Επιπεδομετρίαν, Γεωδαισίαν, Εικονογραφίαν, Χωρογραφίαν, Στερεομετρίαν, και Κοιλομετρίαν, Τριγωνομετρίας, Του περί Κρικωτής σφαίρας κατά Πρόκλον, Του περί χρήσεως σφαιρών, Αστρολαβίου, Γεωγραφίας και Οπτικής.» Πρωτοποριακές διδασκαλίες την εποχή αυτή στον Ελλαδικό Χώρο. Δίδασκε επίσης νεώτερη Ευρωπαϊκή φιλοσοφία, και λογική, επικεντρώνονταν την διδασκαλία του πάνω στον Καρτέσιο και τον Malebranche (ρωμαιοκαθολικό ιερέα και φιλόσοφο νεοπλατωνιστή). Η φήμη που θα αποκτήσει θα οδηγήσει στην σχολή του ένα πλήθος σπουδαστών από την ευρύτερη περιφέρεια των Βαλκανίων. Μαθητές του υπήρξαν ο Ευγένιος Βούλγαρης, ο Σεβαστός Λεωντιάδης, ο Βούλγαρος λόγιος Παρθένιος Πάβλοβιτς , ο Παχώμιος, ο Γεώργιος Κωνσταντίνου, ο Ιερόθεος Πελοποννήσιος ο Ιβηρίτης καθώς και ο Μπαλάνος Βασιλόπουλος που τον διαδέχθηκε ως Σχολάρχης στην Σχολή Γκιούμα στα Γιάννενα. Ο τελευταίος μάλιστα είναι αυτός που εξέδωσε το 1749 το τρίτομο «Οδός

μαθηματικής» που βασίστηκε στις σημειώσεις του δασκάλου του Μεθοδίου, και θα αποτελέσει για τα επόμενα χρόνια το βασικό εγχειρίδιο Μαθηματικών Γνώσεων σε όλα τα Ελληνικά Σχολεία της εποχής, από το Βουκουρέστι και το Ιάσιο ως την Κων/πολη την Αθήνα την Αλεξάνδρεια ή την Κύπρο.

Καθιέρωσε στην διδασκαλία του την καθομιλουμένη γλώσσα της εποχής του, γιατί πίστευε ότι αυτό είναι το μέσο με το οποίο μπορεί να επικοινωνήσει ο δάσκαλος με τον μαθητή. Σε αντιδιαστολή με την επικρατούσα άποψη των λογίων στο Φανάρι που πίστευαν στην επαναφορά της αρχαίζουσα για την νεολαία του ο γένους. Στην διδασκαλία του χρησιμοποιούσε την συγκριτική μέθοδο, διδάσκοντας και αντισυμβατικές θεωρίες της εποχής. Έτσι έδιδε την δυνατότητα στους μαθητές του να μπορούν να κρίνουν οι ίδιοι το σωστό και το λάθος. Όπως αναφέρει ο Άλκης Αγγέλου σε επιστολή του Ανθρακίτη προς τον Νεόφυτο Άρτης πριν από την καταδικαστική απόφαση το 1723 αναφέρει «Είτα τους δίδω και έτερα θεολογικά να μελετώσι κατά την συνήθειαν του σχολείου, να γίνωνται διακριτικοί, ποίον το αληθές και ποίον το μη τοιούτον, καθώς και εις άλλα ποιούμεν.» Οι νεοεμφανιζόμενες δυτικοφερμένες ιδέες του θα τον καταστήσουν για δεύτερη φορά «ύποπτο» στις τάξεις των συντηρητικών εκκλησιαστικών κύκλων των ιεραρχών, που δεν ξέχασαν ποτέ το «δριμύ κατηγορώ» του, πάνω στις φαύλες μεθοδεύσεις για την απόκτηση των επισκοπικών βαθμών και θέσεων παραμελώντας τα ποιμαντικά τους καθήκοντα. Η αμφισβήτηση και η εχθρότητα στο πρόσωπό του και στις μεθόδους του εμφανίστηκε και στις τάξεις των συντηρητικών εκπαιδευτικών κύκλων που περίμεναν την στιγμή για την καταδίκη του. Αυτή δεν άργησε να έρθει όταν έρχεται σε αντιπαράθεση με τον μαθητή του Ιερόθεο Πελοποννήσιο τον Ιβηρίτη. Ο τελευταίος το 1721 δυσσαρεστημένος φεύγει από την σχολή, κλέβει τα τετράδια και χειρόγραφες σημειώσεις του δασκάλου του, περιδιαβαίνει και επισκέπτεται όλους τους κραταιούς επισκόπους, μέλη της Πατριαρχικής Συνόδου κατηγορώντας τον ότι διδάσκει αιρετικές θεωρίες. Τέτοιο ήταν το μένος και η επιμονή κατά του δασκάλου του, που από επί μια διετία εργάζεται για τον σκοπό του. Οι ισχυροί φίλοι του Μεθοδίου, κυρίως έμποροι, πλούσιοι άρχοντες, πατριώτες του, προσπαθούν με κάθε τρόπο να τον προστατεύσουν από τις συκοφαντίες, χωρίς κανένα αποτέλεσμα. Έτσι τον Αύγουστο του 1723 η Ιερά Σύνοδος καθαίρεσε τον Μεθόδιο από το Ιερατικό αξίωμά του και καταδίκασε τις διδασκαλίες του, που «ήταν επηρεασμένες από τις θεωρίες του αιρετικού ρωμαιοκαθολικού θεολόγου Ησυχαστή Μολίνος». Όπως χαρακτηριστικά μας αναφέρει ο Μανουήλ Γεδεών η κατηγορία ήταν : « την άθεον του Μολίνου αίρεσιν αιρείται και εκδιδάσκεται». Στα τέλη του ιδίου έτους αναγκάζετε να ταξιδέψει στην Κωνσταντινούπολη και μετά από δίκη απέναντι στην Σύνοδο, αναγκάζεται να παραδεχθεί την «πλάνη» του πάνω στις θεολογικές αλλά και φιλοσοφικές του

θέσεις και του επιβάλουν να κάψει ο ίδιος στην αυλή του Πατριαρχείου, τα τετράδια και τις σημειώσεις διδασκαλίας του. Χαρακτηριστική είναι η επιστολή του ίδιου του Μεθοδίου, που μας αναφέρει ο Άλκης Αγγέλου, όταν περιγράφει τα τραγικά γεγονότα, σε επιστολή του στους πρόκριτους των Ιωαννίνων.

« Δεν είναι εντροπή τους να ακούεται πως έκαυσαν λογικήν, φυσικήν, Ευκλείδην και αριθμητικήν;»..... «Γενομένης συνόδου παρεστάθηκα έμπροσθέν τους. Πόσοι ήσαν δεν δύναμαι να μετρήσω. Μου παρουσίασαν τα τετράδια διδασκαλίας μου με γνώμες από αρχαίους φιλοσόφους και την Γεωμετρίαν του Ευκλείδου. "Είναι δικά σου;"... Δεν είναι δικές μου γνώμες, είναι γνώμες των φιλοσόφων. Τα κατεδίκασαν και τα έκαυσαν. Την άλλην Κυριακήν άναψαν φωτιά εις τρία μέρη της αυλής των Πατριαρχείων. Ολόγυρα, δια να ευχαριστηθούν το σωτήριο θέαμα, ευρίσκοντο κληρικοί και λαός άπειρος, γεμιτζήδες, παπουτσήδες, ραφτάδες. Συναθροίζουσι Λογικές, Φυσικές, Ευκλείδην και έτερα Μαθηματικά και τα ρίπτουσι στις πυρές. Οι φλόγες αντιφέγγισαν στα πρόσωπά τους, όχι όμως το φως μα τα σκοτάδια... Μου ζήτησαν να ομολογήσω, ότι παρεκινήθην από σατανικήν συνεργίαν, εθελοκακίαν και φρενοβλάβειαν και να τα αναθεματίσω ως δυσσεβή και γέμοντα πάσης βλασφημίας και ότι ουδέποτε πλέον θα διδάξω, ειθάλλως θα είμαι υπόδικος τω αιωνίω αναθέματι -30 Νοεμβρίου 1723- ο Δημήτρης Φωτιάδης στο βιβλίο του για την επανάσταση του εικοσιένα γράφει. « Αυτά που του ζητάν να κάνει είναι πιότερα απ' όσα μπορεί να αντέξει. Τους λέει να τον αφήσουν να το σκεφτεί και κρύβεται για μήνες σένα υπόγειο στην Κωνσταντινούπολη ' κρυμμένος σ' 'ανήλιον γούβαν' όπως αναφέρει ο ίδιος ο Μεθόδιος.» Αναχωρεί για την πατρίδα του.

Μετά την ομολογία πίστεως, και την διετή παύση του διδακτικού του έργου, η Σύνοδος τον αποκαθιστά το 1725, με την επιστροφή του ιερατικού βαθμού του, με την υποχρέωση η διδασκαλία του να περιοριστεί στην από κοινώς αναγνωρισμένη φιλοσοφική μέθοδος διδασκαλίας του Κορυδαλλέως. Ο Μεθόδιος θα επιστρέψει στα Γιάννενα και για τα επόμενα χρόνια θα διδάξει στην Επιφάνειο Σχολή, τηρώντας τις απαγορεύσεις και τις υποδείξεις της Συνόδου μέχρι τον θάνατο του το 1736.

Τελικά οι απόψεις του Μεθοδίου Ανθρακίτη ήταν τόσο προοδευτικές για την εποχή του, που η Σύνοδος του Πατριαρχείου δεν συνερίστηκε τις απόψεις του και τον καταδίκασε ως αιρετικό το 1723; Ήταν η «δεμένη» συκοφαντία του πρώην μαθητού του, Ιερόθεου; Ήταν η ζηλοφθονία των αντιπάλων του στην εκπαίδευση; ή μήπως η αιτία ταυτίζεται με την «σηπτική κατάσταση» που επικρατούσε την εποχή εκείνη στην ιεραρχία της εκκλησίας, την οποία ο Μεθόδιος Ανθρακίτης πάντοτε καυτηρίαζε;

Αν προσπαθήσει κανείς να εντοπίσει και συγκρίνει τις θέσεις και απόψεις των πιο διάσημων μαθητών του πάνω στις φιλοσοφικές και διδακτικές αντιλήψεις τους, σε σχέση με αυτές (που γνωρίζουμε) του δασκάλου τους, διαπιστώνουμε ότι αυτές δεν είναι κοινές και ενιαίες, ενώ σε πολλές περιπτώσεις είναι αντίθετες και ανταγωνιστικές. Οι μαθητές του δεν πήραν από την διδασκαλία τους μια κοινή αντίληψη των πραγμάτων, αλλά αντιθέτως εμφανίζεται ξεκάθαρα ο πλουραλισμός, η πολυφωνία και η ελεύθερη σκέψη που ο δάσκαλος θα προσφέρει σε αυτούς, δίνοντάς τους την δυνατότητα της δικής τους εξέλιξης πάνω στις επιστημονικές θέσεις. Στην περίπτωση του Μπαλάνου Βασιλόπουλου, του πιο κοντινού μαθητού του, που ακολούθησε την πορεία του δασκάλου του για αρκετά χρόνια, διαπιστώνουμε ότι πρόκειται για τον πλέον συντηρητικό στις απόψεις του, που επέμενε στην παραδοσιακή παιδεία και μεθόδους και καταδίκασε τους νεωτερισμούς, ιδέες που αναπτύσσοντας στις Σχολές της Δύσης, ακόμη και την εκμάθηση ξένων γλωσσών διότι πίστευε ότι αποτελούν τα εργαλεία για παραπλάνηση. Αντίθετος με την εξέλιξη της νέας φιλοσοφίας και αντίθετος με τις ερμηνείες της Φυσικής που εμφανίζονταν τα τελευταία χρόνια. Ήταν λάτρης της αρχαίζουσας γλώσσας (αντίθετα με τον δάσκαλό του), των αρχαίων σχολαστικών συγγραφέων και φυσικά της Βυζαντινής Γραμματείας. Από την άλλη πλευρά πιστεύω ότι ήταν αυτός που ανέδειξε σχεδόν αποκλειστικά το έργο του δασκάλου του, αφού το 1749 λίγο μετά τον θάνατο του τελευταίου, εκδίδει με κάθε επιμέλεια το τρίτομο «Οδός μαθηματικής» από τα χειρόγραφα του. Συμπληρώνει το έργο με κάποια παραδείγματα και διευκρινήσεις, αλλά αυτό που κάνει βασικά, είναι η ριζική αλλαγή της γλώσσας του κειμένου στα αρχαία Ελληνικά. Το βιβλίο αυτό θα αποτελέσει το βασικό εγχειρίδιο βοήθημα πάνω στα Μαθηματικά, με την ευρύτερη έννοια του όρου της εποχής.

Αντιθέτως ο μαθητής του Ευγένιος Βούλγαρης μετά από τις σπουδές του με τον Μεθόδιο θα διδάξει στην Μαρουτσαία Σχολή στα Γιάννενα από το 1742 έως το 1746, Φυσική και Μαθηματικά του γερμανού Gottfried Wilhelm Leibniz, του άγγλου Isaac Newton (Ισαάκ Νεύτων), φιλοσοφία της εμπειρίας, του Τζων Λοκ, με τις πλέον προοδευτικές και φιλελεύθερες ιδέες της εποχής του, Thomas Hobbes, ιδρυτής της πολιτικής φιλοσοφίας και άλλους. Ήταν αναμενόμενο να έρθει σε σύγκρουση με τους συντηρητικούς εκπαιδευτικούς κύκλους και ιδιαίτερα με τον παλιό συμφοιτητή του, διδάσκαλο στην σχολή του Γκούμα στα Γιάννενα Μπαλάνο Βασιλόπουλο. Λόγω της διένεξης αυτής αναγκάζεται να φύγει και

να αναλάβει σχολάρχης στην Κοζάνη για 4 χρόνια και μετά τον βρίσκουμε σχολάρχη στην Αθωνιάδα, όπου και από εκεί, έρχεται σε ρήξη με το Πατριάρχη Κύριλλο τον Ε΄. Αναχωρεί το 1763 και θα καταφύγει σε ακμάζουσες κοινότητες ομογενών και θα ασχοληθεί κυρίως με συγγραφικό έργο. Έργα του προοδευτικού Βολταίρου θα μεταφραστούν από τον Βούλγαρη.

Χαρακτηριστική επίσης υπήρξε η διαδρομή ενός άλλου μαθητού του Μεθόδιου Ανθρακίτη, του Παχώμιου. Αυτός με την σειρά του θα διδάξει σε σχολή της Θεσσαλονίκης όπου θα συναντήσει το μένος των αντιπάλων, συντηρητικών διδακτικών κύκλων που συνέπλεαν με αυτά των εκκλησιαστικών. Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης ήταν ο Ιγνάτιος, που με συνεννόηση με τον δάσκαλο Γιαννακό ζήτησαν την αποπομπή του Παχώμιου από την σχολή. Βρήκαν όμως ισχυρή αντίδραση από τους Θεσσαλονικείς προύχοντες οι οποίοι και γνώριζαν την αξία του Παχωμίου. Το πρόσχημα αποτελούσε η διαφορετικότητα στην διδασκόμενη ύλη που ήταν βαθιά επηρεασμένη από την βδελυρή δυτικοφερμένη νεότερη φιλοσοφία. Η τελική εύκολη κατηγορία ήταν επίσης, η ρετσινιά του «αιρετικού δάσκαλό του». Γράφει ο Μανουήλ Γεδεών «και αφού περιέθαλψε και διέφθειρε τους εν Φαναρίω, τις οίδε δια πόσου χρήματος, προεκάλεσε την τιμωρία του Παχωμίου, εξορισθέντος εις Άγιον Όρος τω 1722, ίσως ως αιρετικού, ίσως ως ταραξίου, ενώ μεγαλύτερος ταραξίας ήτο βεβαίως ο Ιγνάτιος. Η κατηγορία παντός κληρικού ως αιρετικού ήτον η προχειροτέρα, δι' αυτήν δε ούτε συζύτησις, ούτε ανάκρισις απαιτείτο' ήτο μαθητής του Μεθόδιου Ανθρακίτου ο Παχώμιος, ο δε διδάσκαλος αυτού εραδιουργείτο ήδη προς το Πατριαρχείον, όπερ παρανόμως και παρατύπως επενέβαινεν εις την Καστορίαν, παροικίαν εκκλησιαστικήν, ανήκουσαν εις αυτοκέφαλον Αρχιεπισκοπή.»

Από τις επιστολές που ανταλλάχθηκαν εκείνη την εποχή, είτε από τον ίδιο το Μεθόδιο είτε από μέλη της Συνόδου του Πατριαρχείου που έλαβαν την καταδικαστική απόφαση, είτε από άλλους υψηλόβαθμους ιεράρχες, που απεκάλυψαν και μελέτησαν οι ερευνητές, καταλήγει κανείς στο συμπέρασμα ότι η καταδίκη του βασίστηκε απόλυτα σε χαλκευμένα και συκοφαντικά στοιχεία. Ακόμη και οι φιλικές σχέσεις που είχε με τον ισχυρό ιεράρχη Χρύσανθο Νοταρά δεν μπόρεσαν να τον απαλλάξουν από το μένος των σκοταδιστικών κύκλων της εκκλησίας. Η καταδίκη του Ανθρακίτη δεν περιορίστηκε μόνο στο πρόσωπό του αλλά επεκτάθηκε και στους μαθητές του. Σε δεύτερη καταδικαστική εγκύκλιο αναφερόταν: «Να καίγονται, όπου βρεθούν, τα τετράδια του, τα υπό του ιδίου αναθεματισθέντα, και οι μαθητές του να

συμμορφωθούν με την ίδια απόφαση και να μην τολμήσουν να διδάξουν τα αποσκυβαλισθέντα και καταργηθέντα εκείνα συγγράμματα, γιατί θα τιμωρούνται με αφορισμό.»

Δεν θα περίμενε κανείς να έχει διαφορετική ετυμηγορία από τους κριτές του ο Μεθόδιος. Η αντιπάθεια μερίδας της ιεραρχίας του κλήρου για τα μαθηματικά ήταν γεγονός. Έγραφε τη περίοδο αυτή ο Μακάριος ο Πάτριος ιδρυτής της Πατριαρχίας Σχολής, «ο κύριος Μεθόδιος τρίγωνα και τετράγωνα διδάσκει τους μαθητάς του και την άλλην πολυάσχολον ματαιοπονίαν της Μαθηματικής». Θεωρούσε ότι οι θετικές επιστήμες ήταν αντίθετες με το πνεύμα και γράμμα της εκκλησίας. Εξάλλου δεν θα ήταν σύμφωνο με τα συνήθη όταν στον διδασκόμενο Πρόκλο «Περί Σφαίρας» περιλαμβάνονταν θέματα σχετικά με τον άξονα της Γήινης Σφαίρας με τους κύκλους της, τον μεσημβρινό κάθε τόπου, που θα αποτελούν στοιχεία Κοσμογραφίας και Βασικά Στοιχεία κατανόησης της Αστρονομίας.

Υπήρχε η αντίληψη ότι τα μαθηματικά και οι υπόλοιποι κλάδοι των θετικών επιστημών δεν εθεωρούντο αυτόνομοι και ξεχωριστοί επιστημονικοί κλάδοι, αλλά αναπόσπαστα μέρη. Τα μαθηματικά περιελάμβαναν φυσική, αστρονομία, γεωγραφία και οπτική. Ενώ η κατανόηση των διαφόρων φιλοσοφικών αντιλήψεων γίνονταν πιο εύκολη με την χρήση των μαθηματικών. Η προσήλωση των ελλήνων λογίων με πρωτοπόρο τον Μεθόδιο Ανθρακίτη και στην συνέχεια του μαθητού του Μπαλάνο Βασιλόπουλο, μέχρι τις αρχές του 18^{ου} αιώνα είχε επικεντρωθεί στα αρχαία Ελληνικά μαθηματικά κυρίως με τα Στοιχεία του Ευκλείδη και των νεοτέρων, Πρόκλου Σφαίρα, Σφαιρικά του Θεοδοσίου κλπ. Όταν οι σπουδάζοντες μετέβαιναν σε εκπαιδευτικά κέντρα της Ευρώπης, άρχισαν να στρέφονται και προς την σύγχρονη ευρωπαϊκή επιστήμη και γνώση καθώς και στην νεότερη Ευρωπαϊκή φιλοσοφία. Οι αντιλήψεις του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού δεν ήταν κατανοητές στην αρτηριοσκληρωτική ηγεσία της εκκλησίας, που ζούσε στον δικό της μικρόκοσμο. Οι νέες ιδέες και αντιλήψεις έβλεπαν ότι θα έφεραν διασπάσεις στην εκκλησία και κινδύνους αιρέσεων. Η θέση του Πατριάρχη καθώς και των επισκόπων την περίοδο αυτή ήταν

πάντοτε επισφαλείς και η παραμονή τους εξαρτάτο από μηχανορραφίες, και τους ισχυρούς φίλους υποστηρικτές. Χαρακτηριστικό είναι αυτό που αναφέρει ευσεβής Μηχαήλ Γεδεών στο βιβλίο του για τις βιογραφίες των πατριαρχών, και συγκεκριμένα για τον πατριάρχη Κύριλλο τον Ε΄ (1748-1751.) «ύπουλος τον χαρακτήρα, αρχολίπαρος¹ εις άκρον, ετάραξε την εκκλησία της Κων/πόλεως συνεννοηθείς μετά του αγύρτου² Αυξεντίου. Παυθείς από του θρόνου απεσύρθη εις Χάλκην απολαμβάνων αρκετόν από του πατριαρχικού ταμείου σιτηρέσιον.» Παρόλα αυτά ο Κύριλλος φαίνεται ως συνδρομητής του Γ΄ τόμου της «Οδός Μαθηματικής» του Ανθρακίτη και το παράδειγμά του θα ακολουθήσουν και άλλοι αρχιερείς. Στον πρώτο και δεύτερο τόμο υπάρχουν ελάχιστοι συνδρομητές ιεράρχες του έργου. Παρόλα που ο Μεθόδιος είχε προ καιρού αποκατασταθεί και ο συντάκτης του τρίτομου μαθητής του, Μπαλάνος Βασιλόπουλος αποτελούσε ένα από τους πιο συντηρητικούς λογίους ιερωμένους, οι πατριαρχικοί κύκλοι ακόμη έδειχναν μια επιφυλακτικότητα στις ιδέες αυτές.

Βαλλίδης Σταύρος
Θεσσαλονίκη 9/1/2018

---

¹ αυτός που επιθυμεί και επιδιώκει αξιώματα, εκλιπαρώντας ή κολακεύοντας τους άρχοντες.
² Απατεώνας